

te illuminavit, o latro? quis te docuit adorare contemptum, et simul cruci affixum? O lumen perpetuum illuminans obscuratos! Eamdem sententiam latissime prosequitur Augustinus, dicto serm. 130 de Tempore; Chrysostomus, serm. de Latrone, et ser. 1 de Cruce et Latrone.

5. Cæterum (quanquam verum sit hoc ita fieri potuisse, sicut hi Patres affirmant) tamen duo nihilominus videntur addenda. Primum est, fieri etiam potuisse ut hic latro, antequam esset datus in custodiam, Christi prædicationem audierit, miraculaque conspexerit, et fortasse in ipsum crediderit; cur enim hoc repugnat? aut unde potest oppositum ostendi? non enim necesse est ut omnes, qui Christo credere incipiebant, statim vitia ac peccata relinquerent; potest enim fides incipere esse sine charitate, sicut et conservari. Unde Augustinus, lib. 1 de Origin. anim., c. 9, sub dubio relinquit an fuerit antea baptizatus baptismo Christi: *Baptizatum (inquit) non fuisse, quoniam nemo nostrum novit, nemo convincit.* Sed quamvis hic modus dicendi neque Evangelio, neque rationi repugnet, non est tamen recedendum a communi sententia Patrum, qui ubique sentiunt latronem illum in cruce cœpisse credere in Christum. Quod præter citatos Patres affirmat Aug., lib. 4 de Bapt. contra Donatistas, c. 22 et sequentibus; et insinuat Cyprian., ser. de Cœna Dom.; et Gregor., loco supra citato: *Inspirante Deo, totum illi obtulit quod in se liberum invenit, ut corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem. In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus, fides, spes, charitas, quas cunctas subita repletus gratia, et accepit latro, et servavit in cruce.* Quæ tamen sententia facilius fundari potest, si teneamus primam sententiam recitatam in concordia Evangelistarum, nimirum principio ambos blasphemasse; postmodum vero alterum credidisse. Supposita vero altera expositione, solum potest fundari hæc communis opinio probabilis conjectura. Quia cum de hoc homine solum legamus antea fuisse latronem, et solum in cruce confessum esse Christum, non est unde fingatur antea credidisse. Præsertim cum probabile sit magnam partem illius temporis, quo Christus prædicavit, in vinculis fuisse, reliquam vero partem in latrociniiis consumpsisse. Ait enim Leo Papa, supra, fuisse insidiatorem viarum, et saluti hominum semper infestum, quod colligit ex supplicio crucis. Unde sub-

dit: *Usque ad crucem reus, fit Christi repente confessor.*

6. Secundo addendum est: quamvis verum sit in cruce fuisse conversum ad fidem, et præcipuam causam illius conversionis fuisse internam motionem et illustrationem Spiritus Sancti, ex parte tamen objecti, fit credibile juvari potuisse, primo, fama miraculorum quæ audierat; et fortasse etiam nonnulla viderat, ut expresse attigit Origen., dict. tract. 35 in Matt.; secundo, exemplis virtutum quæ in Christo conspiciebat, eximie, videlicet, charitatis, qua illum pro inimicis orantem audierat, et patientiæ ac modestiæ, etc., ut expresse notarunt Theoph., Luc. 22; et Euthym., c. 67 in Matt.; tertio, publica voce populi acclamantis, Christum innocentem, propter odium usque ad crucem adductum esse. Sed hæc omnia non satis essent sine magna et pene miraculosa Dei motionem et illustrationem, qua cognitionem Christi tam explicatam habuit, ut eum et innocentem hominem, et altioris regni regem et supremum dominum, in cujus potestate esset subvenire, si vellet, simul confiteretur.

7. *Dubium tertium. — Responsio. — Bonus latro sine baptismo sanguinis et aquæ salvari quomodo potuit.* — Tertio, dubitari potest quomodo sanctus hic latro salvus fuerit sine baptismo. Quod dubium propono, solum propter Cyprianum et Augustinum; ille enim, epist. 73 ad Jubaianum, propter hanc fortasse causam, hunc latronem martyrem facit, et suo sanguine baptizatum, idque repetit in serm. de Cœna, et in serm. de Pass. Domin. Quam sententiam refert Augustinus, lib. de Anima et ejus origine, c. 9, et lib. 4 de Baptis., c. 22; et hoc pesteriori loco dicit martyrium non fuisse simpliciter necessarium huic latroni, ut potuerit salvari. Quia fides et contritio cordis sufficere potest, ubi propter temporis angustias baptismus conferri nequit. In priori vero loco explicat Cyprian. in hunc modum, quod, licet non fuerit proprie martyr, quia non est mortuus propter Christum, neque in testimonium fidei ejus, *tamen apud Deum tantum valuit, quod confessus est Dominum crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus, atque ita inventa est in eo mensura martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt qui futuri erant martyres.* Addit vero ibidem Augustinus, non esse improbable tunc fuisse baptizatum baptismo aquæ, tinctum illa aqua quæ ex latere Christi manavit. Sed hi duo Sancti Patres

fuerunt solliciti in explicando quomodo potuerit hic sanctus latro sine baptismo salvari, et ideo alius ad baptismum sanguinis, alius ad baptismum aquæ vel flaminis recurrit. Verum non oportebat esse sollicitos, quia tunc necessitas baptismi nondum urgebat; quare nec fuit proprie martyr, neque est verisimile potuisse baptizari aqua quæ de latere Christi profluxit, tum quia nullus erat ibi baptizans, cum Christus esset mortuus, et fortasse etiam ipse latro. Tum etiam quia nulla fuit forma. Denique quia vix est credibile, aquam tanto impetu e latere exiliisse, ut latronem attingeret, præsertim si verum est hunc latronem dexteram Christi tenuisse, aquam vero de latere Christi sinistro manasse.

8. *Dubium quartum. — Responsio. — Quid paradisi nomine Christus latroni promisit.* — Quarto, dubitari potest de sensu verborum Christi: *Hodie mecum eris in paradiso.* Quia vox illa *paradisus* varias significationes habet in Scriptura; sed ad rem duæ sunt præcipuæ: altera, qua usurpatur pro terrestri paradiso; altera, qua metaphorice pro gloria celestis sumitur. Neque enim defuerunt Patres, qui priori modo in his verbis Christi accipi contendunt, ut Justinus Martyr, q. 75, 76 et 85 ad Orthodoxos; et multi ex Patribus (quos retulimus) dicunt latroni fuisse promissum paradysum ex quo ejectus fuit Adam. Et hanc expositionem defendit Euthymius, c. 81 in Lucam. Sed hæc expositio primo fundata videtur in falso errore, jam ab Ecclesia damnato, quod animæ ante diem judicii celestem gloriam non assequantur. Præterea non potest accommodari verbis Christi, tum quia promissio ejus respondet petitioni latronis; ille autem non petebat terrestrem paradysum, sed consortium regni celestis; tum etiam quia Christus non erat futurus illo die in paradiso terrestri, ut infra, disput. 42, sect. 4, dictum sumus, ubi illam particulam, *hodie*, exactius explicabimus. Omitto quod multi censent paradysum terrestrem non extare jam nunc. Quod si ita est, non potuit certe fieri illius promissio. Promisit ergo Christus latroni visionem beatam eodem die conferendam. Et ita intelligunt Patres citati, et præterea August., epist. 57 ad Dardanum, ubi latissime hunc locum tractat; et licet per paradysum videatur intelligere locum corporeum, intelligit tamen esse locum illum in quo beati fruuntur Deo, ubicunque ille sit.

9. *Cyriil. Hierosolym. dictum de bono latrone.* — Solum superest hoc loco adnotandus locus

Cyriilli Hierosolymitani, ne alicui fortasse sit occasio errandi. In citata enim cat. 43, prædictam expositionem eleganter approbans, ex ea infert hunc latronem ingressum fuisse paradysum ante omnes antiquos Patriarchas, atque adeo hunc primum inter homines, post Christum, Deum clare vidisse. Sed hæc sententia in rigore non est vera, quia (ut infra dicemus) janua regni celestis in instanti mortis Christi aperta fuit hominibus; in eodem ergo momento omnes, qui digni erant, neque alio impedimento tenebantur, ingressi sunt; ergo cum Christus mortuus fuerit ante latronem, necesse est ut multi fuerint paradysum ingressi ante illum. Neque ex verbis Christi potest aliud colligi, quia non dixit latroni: Tu solus, vel: Tu primus eris mecum in paradiso. Neque fortasse Cyrillus voluit oppositum docere, sed solum ponderare huic latroni primum omnium factam esse promissionem specialem, et datam certam spem ingrediendi paradysum, statim post suum obitum, quod neque Abraham, neque Moysi concessum est. Itaque verba Cyriilli, licet minus propria sint, intelligenda sunt tamen non de prioritare absoluta, sed proportionali, ut ita dicam, id est, hunc latronem fuisse primum qui statim post suum obitum paradysum ingressus est, atque ita prius proportionaliter ingressum esse, quam omnes anteriores Sanctos. Illi enim longo tempore post mortem, hic vero statim ab instanti suæ mortis vidit Deum.

10. *Dubium. — Responsio. — Anima boni latronis sine purgatorio paradysum ingressa.* — Sed hac occasione inquiri hic poterat, an hoc sit certum, scilicet, latronem hunc statim post obitum admissum fuisse in paradysum absque ulla mora. Respondetur: de fide solum est certum, eo die, quo Christus dixit, ingressum fuisse paradysum. Quod potest intelligi vel de die artificiali, ut sit sensus, *hodie*, id est, ante solis occasum; vel de die naturali, et ita potest extendi usque ad mediam noctem. Unde si quis diceret post mortem habuisse hunc latronem aliquid purgandum, atque ita per aliquot horas fuisse in purgatorio, dum tamen diceret intra illum diem naturalem fuisse in paradiso, nihil diceret contra fidem. Cæterum probabilius, et doctrinæ Sanctorum magis consentaneum, ac denique fere certum est, statim sine ulla mora fuisse beatum. Quia credendum est conversionem, adeo miraculosam, fuisse ita perfectam, ut integram remissionem culpæ et pœnæ consecuta sit. Item quia opera Christi

erant perfecta, et verba ejus indicant plenissimam remissionem. Denique etiam tormentum crucis, et confractio crurium illi poterunt ad plenam satisfactionem valere. Et fortasse hoc etiam senserunt Cyprianus et Augustinus, appellantes hunc martyrem et baptizatum; quia, scilicet, assecutus est plenam remissionem quæ per baptismum et martyrium obtineri solet.

ARTICULUS XII.

*Utrum passio Christi sit ejus divinitati attribuenta*¹.

1. Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod passio Christi sit ejus divinitati attribuenta. Dicitur enim primæ ad Cor. 2: Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed Dominus gloriæ est Christus secundum divinitatem; ergo passio Christi competit ei secundum divinitatem.

2. Præterea, principium salutis humanæ est ipsa divinitas, secundum illud Psalm. 36: Salus autem justorum a Domino. Si ergo passio Christi ad ejus divinitatem non pertineret, videtur quod non posset nobis esse fructifera.

3. Præterea, Judæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tanquam homicidæ ipsius Dei; quod magnitudo pænæ demonstrat. Hoc autem non esset, si passio ad divinitatem non pertineret; ergo passio Christi ad divinitatem ejus pertinuit.

Sed contra est quod Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum²: Natura Deus manens Verbum est impassibile. Sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad ejus divinitatem.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est³) unio humanæ naturæ et divinæ facta est in persona, et hypostasi, et supposito, manente tamen distinctione naturarum, ut, scilicet, sit eadem persona et hypostasis divinæ et humanæ naturæ, salva tamen utriusque naturæ proprietate. Et ideo (sicut supra dictum est⁴) supposito divinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione divinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturæ. Unde

¹ 4 Contra, c. 53, ad 14.

² Incipit hæc epistola: *Ego arbitrabor.*

³ Quæst. 2, art. 2 et 3.

⁴ Q. 16, art. 5.

in Ep. Syn. Cyril. dicit¹: Si quis non confitetur Dei Verbum passum carne, et crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum divinæ naturæ, ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione divinæ naturæ impassibilis.

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non secundum quod est Dominus gloriæ, sed secundum quod erat homo passibilis.

Ad secundum dicendum, quod (sicut dicitur in quodam sermone Ephesini Concilii) mors Christi, tanquam facta mors Dei, scilicet, per unionem in persona, destruxit mortem; quoniam Deus et homo erat qui patiebatur. Non enim natura Dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

Ad tertium dicendum quod, sicut subditur ibidem², non purum hominem crucifixerunt Judæi, sed Deo intulerunt præsumptiones. Pone enim principem loqui per verbum, et hoc formari per litteras in charta aliqua, et dirigi civitatibus, et aliquis inobediens chartam dirumpat, ad mortis sententiam deduceretur, non tanquam chartam dirumpens, sed tanquam verbum imperiale dirumpens. Non ergo securus sit Judæus tanquam purum hominem crucifigens; quod enim videbat, quasi charta erat; quod autem in ea celabatur, imperiale verbum erat, natum ex natura, non prolatum per linguam.

Circa hunc articulum legantur dicta de communicatione idiomatum in priori tomo.

DISPUTATIO XXXVII,

In quatuor sectiones distributa.

DE IIS QUÆ CHRISTUS IN CRUCE PENDENS ANTE MORTEM PASSUS ET OPERATUS EST.

Explicata crucifixione Christi, antequam ad ejus mortem gradum faciamus, ad hujus materiæ complementum, operæ pretium visum est nonnulla, quæ, dum Christus vixit cruci affixus, acciderunt, et notata digna sunt, explanare. Nam quædam ex illis ad Christi passionem injuriasque ei illatas pertinent; quædam vero ejus charitatem et innocentiam demonstrant, quæ in hac passionis causa potissimum perpendenda sunt. Omnia igitur, quæ Evangelistæ narrant, ad quatuor præcipua capita redigi possunt. Primum est

¹ Habetur in prima Syn. Eph.

² In illo serm. Conc. Ephesin.

divisio et sortitio vestimentorum Christi a militibus facta. Alterum est tituli crucis impositio. Tertium, quod aceto fuerit potatus. In ultimo comprehendemus verba quæ Christus in cruce locutus est, simulque an tunc testamentum condiderit, explicabimus.

SECTIO I.

Quomodo milites vestimenta Christi inter se dividerunt, et quod genus peccati et injuriæ hoc fuerit.

1. Divisio ac sortitio in vestimentis Christi a Deo cur permissa. — Divisio vestimentorum a militibus cur facta. — De hoc mysterio duo narrant Evangelistæ. Primum est, milites quædam Christi vestimenta inter se divisisse. Alterum, super tunicam inconsutilem misisse sortem. Utrumque autem (si divinæ providentiæ rationem spectemus) factum est, tum ut adimpleretur prophetia, ut Evangelista notavit: *Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.* Tum quia Christus omnibus rebus ac fortunæ bonis privari, et spoliari voluit. Tum propter alias rationes mysticas quas Patres tradunt, ut statim adnotabimus. Si vero ex parte militum causam consideremus, Theoph. et Euthym. dicunt, et indicat etiam Chrysostomus, milites non ex avaritia, nec propter vestium æstimationem motos esse ad dividendas et sortiendas illas (alioqui idem fecissent de vestibus latronum, quas non est verisimile fuisse viliores), sed id fecisse in novam irrisionem Christi, illum subsannando, ac si illa essent vestimenta eo digna, qui se regem prædicaverat. Sed imprimis unde constat non usurpasse milites atque inter se divisisse vestes latronum? Nam quod Evangelistæ hoc non narrent, nullum est argumentum, quia ipsi non assumpserunt provinciam narrandi omnia quæ circa illos acta sunt; sed solum attigerunt ea quæ ad Christi historiam texendam poterant conducere. Deinde, quamvis illa ratio horum auctorum contemnenda non sit, non est tamen negandum quin etiam propter utilitatem suam id fecerint milites. Nam id solet esse veluti stipendium hujusmodi ministrorum, ut notavit Cyril., l. 12 in Joann., c. 32. Unde eam etiam ob causam tunicam inconsutilem non dividerunt, sed sortiti sunt, quia, si scinderetur, omnino redderetur inutilis. Addunt vero nonnulli, ex Procopio Gaza, in Gen., c. 28, milites fuisse sollicitos, ut haberent partem vestium Christi, præsertim tunicam,

quia sperabant fore in eis virtutem ad depellendos morbos. Nam sæpe audierant, et fortasse etiam viderant plurimos earum contactu in pristinam sanitatem fuisse restitutos. Sed hoc non est verisimile. Hujusmodi enim spes sine aliqua fide in Christum haberi non poterat; illi autem milites nullam fidem vel æstimationem de Christo habebant. Quod si fortasse existimabant illum esse virum sanctum, et timore humano vel cupiditate eum ausi erant occidere, et in eo peccato perseverabant, quomodo credibile est eos sperasse per illius vestes consecuturos esse salutem, aut alia supernaturalia beneficia? Nulla ergo pietatis specie moti sunt ad hoc agendum; sed solum vel propter utilitatem temporalem, vel ut Christum irriderent. Ex quo intelligitur actum illum ex parte militum fuisse novum peccatum furti, seu rapinæ, præter aliam rationem injuriæ, quæ esse poterat in irrisione et contemptu Christi.

2. Partitio vestimentorum Christi inter milites quomodo facta. — Sed circa singula aliquid notandum superest. Et primo, circa divisionem. Duobus enim modis fieri potuit: primo, absque divisione alicujus vestis, distribuendo, scilicet, integras vestes in quatuor partes, et unoquoque milite unam accipiente. Hunc modum refert Euthy., sed non approbat. Primo, quia juxta illum oportebat ad minimum Christum indui quinque vestibus, quod ipsi videtur incredibile. Sed certe licet id credi non possit de vestibus quæ totum corpus tegunt, ut sunt toga, vel tunica, tamen, si numerentur etiam vestes quæ tantum partem corporis operiunt, ut sunt thorax, caligæ, et alia id genus, id non est improbable, neque etiam est incredibile Christum hujusmodi genere vestium fuisse usum. Secundo vero improbat ille modus dicendi ex verbis Joannis: *Et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam, etc.*; et infra: *Non scindamus eam.* Quo verbo aperte indicatur alias vestes fuisse scissas. Præterea, quia si facta esset partitio sine scissione, per partiales vestes, potuisset tunica alicui illarum partium annumerari, atque ita non fuisset necesse sortem mittere super eam. Et ideo Euthym. (quem alii recentiores secuti sunt) probabilius existimat, illam partitionem factam esse scissis vestibus per suturas in quatuor partes, juxta numerum militum, quos quatuor fuisse recte hinc deducit Augustinus, tract. 118 in Joann. Et hanc sententiam docuit Cyril., cat. 13; ille vero existimat Chri-